

אסור לקנות ממנו.

מתיב רב ששת: זמן המופקר רק כדי שיעור שלש סעודות מותר ליתן לו ותו לא?

ורמינהי: הפיגב, והירבוזין, והשיטים, והלגלוגות, והכוסבר שבהרים, והכרפס שבנהרות, והגרנר של אפר [כולם מיני עשבים או קטניות הם], פטורין מן המעשר כל השנים, והטעם בזה כפי שיתפרש שאין דרך בני אדם לשומרם ולהחשיבם, ומפקירין אותם לכל. והפקר פטור מן המעשר, דכתיב: "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך", ודרשינן, דוקא בדבר שאין לו חלק ונחלה עמך זיכתה לו תורה מעשר [שהלויים אין להם חלק בירושת הארץ]. אבל הפקר לקט שכחה ופיאה שמופקרים לכל, יש לו חלק ונחלה עמך ולפיכך אינו נוטל מהם מעשר.

זכן ניקחין עשבים אלו מכל אדם בשביעית, ואין לחוש שמא עשו בהם מלאכת איסור בשביעית, לפי שאין כיוצא בהן נשמר — שאין דרך בני אדם להחשיבם ולשומרם. [עצם זה שדרך להפקירם אין זו סיבה להתירם בשביעית, דקדושת שביעית נוהגת גם בפירות הפקר]. ומכל מקום מבואר, שדבר המופקר נקנה מכל אדם בשביעית לרבות עם הארץ, אף שמוסר לו על ידי כך

יאמר אותו חבר שמסר לו את המעות: הרי מעות הללו שמסרתי לו, הקדושים בקדושת שביעית, יהו מחוללין על פירות שאינם של שביעית שיש לי בתוך ביתי, ויכנסו אותן פירות לקדושה תחתיהם.

ובא לביתו, ואוכלן לאותם פירות שחילל עליהן את המעות — בקדושת שביעית. כלומר, משתמש בהן להנאות המותרות לעשות בפירות שביעית, כגון, אכילה שתיה סיכה והדלקת הנר.

במה דברים אמורים שמזון ג' סעודות מותר למסור בידם לכתחילה, בלוקח מן המופקר. שראה אותו חבר שליפט אותו עם הארץ את הפירות בשדה הפקר, שלא נשמר בשביעית. והואיל ולא ראינוהו שעבר להדיא על איסורי שביעית אין אנו חושדים אותו בסכום כה מועט, אולם מעות מרובים מאלו אין נותנים לו, שמא מחמת שהם מרובים תהא עינו צרה בהם להצניעם.

אבל בלוקח מן המשומר, שהיתה אותה שדה משומרת בגדר ומנעול, (174) הרי אותו עם הארץ נחשד בכך שאינו מפקיר שדהו כמצוות התורה, ומה שמוכר את הפירות מעט מעט שלא כדרך סחורה אין אלא הערמה בעלמא, ולפיכך אפילו בכחצי איסר

מלוניל פירש להיפך, שלא התירו לחבר לקנות מעם הארץ אלא כשיעור מזון ג' סעודות, שמא לא ימצא החבר לקנות צרכי שבת במקום אחר, וכיון שהתירו לו שיעור זה בשבת התירו נמי בחול.

174. כן פירש רש"י. אבל הרמב"ם [פירוש המשניות שביעית פרק ט משנה א] פירש: אם

היו אותם הפירות ממה שדרך בני אדם לעשות מהן גינות ולשמרם, כגון תאנים ענבים וחיטים, הרי זה אסור לקנות הימנו כלום, ואם היו אותם הפירות מדברים המופקרים במדברות, מותר לקנות הימנו בדבר מועט.

בערוך לנר דן, מה העיקר לשיטת רש"י, תחילת דברי התנא או סופן, שהרי בתחילה כתב דוקא בלוקח מן המופקר, שראה מהיכן באו

מתרצת הגמרא: לולב זה, בר שישית הנכנס לשביעית הוא. כלומר, הרי על כרחך לא גדל הלולב באותם ט"ו יום שבין ראש השנה לחג הסוכות, שהרי קיימא לן דבאילן אזלינן אחר החנטה, (176) וכיון שחנט הלולב בשנה השישית אין בו קדושת שביעית.

מקשה הגמרא: אי הכי, גבי אתרוג נמי בת שישית הנכנסת לשביעית היא, שהרי האתרוג אף הוא מפירות האילן ויש ללכת בו אחר החנטה!?

מתרצת הגמרא: לא! גבי אתרוג בתר לקיטה אזלינן. דחלוק הוא משאר אילנות, ודינו כירק שהלכו בו אחר הלקיטה.

והיינו, משום שטעם החילוק בין אילן לירק הוא, שפירות האילן גדלים על ידי מי הגשמים בלבד, ואחר שיורדים רוב הגשמים דרך האילנות לחנוט פירותיהם ולגדלם על ידי יניקת אותם מים. נמצא שעיקר גידול

מעוט הקדושות בקדושת שביעית, ולא הגבילו זאת לכדי שיעור ג' סעודות!?

מתרצת הגמרא: הוא [רב ששת] מוטיב לה להיא קושיא, והוא עצמו מפרק לה [מישבה]: אכן מה ששנינו שם וניקחין מכל אדם בשביעית, בכדי מן [בכדי מזונותין] (175) שנו ולא יותר, והיינו מזון ג' סעודות.

וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכדי מן שנו.

ומאי משמע דהאי "מן" לישנא דמזוני הוא? דכתיב [דניאל א ה]: "וימן להם המלך וגו'". ואיירי שם בעניני סעודה.

מקשה הגמרא: אי הכי, שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, מדוע אמרו דין זה רק לגבי אתרוג, לולב נמי לא נקנה ממנו, שהרי גם בלולב יש קדושת שביעית וכמו שיתבאר להלן?

דכתיב ג' פעמים "היום" בפרשת המן, וגם מדכתיב "וימן להם" שהוא לשון מזון.

176. קיימא לן שלענין קדושת שביעית בפירות האילן אזלינן בתר חנטה, דהיינו, זמן תחילת היווצרות הפרי הוא הקובע את שנתו, שאם חנט בשישית נחשב הוא מגידולי השנה השישית אף שגדל מעט גם בשביעית, וכן להיפך, אם חנט בשביעית אף שהוסיף לגדול בשמינית נחשב הוא כגידולי שביעית. מה שאין כן בירקות, אזלינן בתר לקיטה, שזמן לקיטת הירק הוא הקובע את שנתו. וטעם הדבר יתבאר בסמוך.

ומכל מקום, מבואר, שדוקא משום שהאתרוג ודאי לא חנט אחר ראש השנה נחשב הוא כאתרוג של שישית. אבל אם היה חונט אחר ראש השנה היה דינו כפירות שביעית. והקשה

הפירות, מותר לקנות ממנו. אבל בסתם, שלא ראה מניין נלקחו הפירות, אסור, ואילו מסוף דבריו משמע שדוקא בלוקח מן המשומר אסור. אבל בסתם מותר. ועיין שם דמסיק דרישא עיקר, וממילא בסתם שלא ראה מניין נלקחו הפירות אסור ליקח ממנו.

אמנם בכפות תמרים פירש, דכוונת התנא היא, דבפירות תלוי הדבר בדרך גידולם, דפירות שדרכם לבא מן המופקר, דוקא כשראה שבאו מן המשומר אסור, ואילו בפירות שדרכן לבא מן המשומר, דוקא אם ראה שבאו מן המופקר שרי, ולפי זה קרובים דברי רש"י לדברי הרמב"ם.

175. מפירוש רש"י נראה, שהמילה "מן" משמשת לשני פנים, גם כנגד המן שירד לישראל במדבר שממנו למדו לחיוב ג' סעודות בשבת,

כירק, **דברי רבן גמליאל**.

והטעם בזה הוא כמבואר לעיל, שבאילן הגדל על מי גשמים אזלינן בתר החנטה. אבל בירקות הגדלים על מי השקיה אזלינן בתר לקיטתם. וסמך מצאו לדבר, שהרי מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר [שמן] חייבים במעשר, והזמן הקובע בהן למעשר הוא תחילת גידולם, וחכמים תיקנו לעשר הכל, ולפיכך אמרו, כי רק הדומים לדגן תירוש ויצהר שהם מיני האילן הגדלים על מי גשמים יתעשרו לשנה שעברה [כלומר, השנה הקובעת בהן לענין מעשר האם היא שנת מעשר שני או מעשר עני (בשנים שלישית ושישית נותנים מעשר עני ובשאר שנים מעשר שני), היא השנה בה חנט הפרי], יצאו ירקות הגדלים על כל מי שהם מתעשרים לשנה הבאה.

והוא הדין אתרוג, שהוא שונה משאר אילנות לענין זה, שהוא גדל על כל מיס כמבואר לעיל, ולפיכך שנת המעשר שלו נקבעת לפי זמן לקיטתו.

רבי אליעזר אומר: אתרוג שוה לאילן לכל דבר, והיינו שגם לענין מעשר הולכין בו אחר החנטה. ומכל מקום מבואר, שלענין

הפרי נקבע בזמן חניטתו. אבל ירק גדל על כל מיס ולא רק על ידי מי הגשמים, נמצא שכל זמן שלא נלקט ועדיין משקים אותו לא נגמר גידולו, ולפיכך נקבעת שנתו לפי זמן לקיטתו. ובוזה דומה אתרוג לירק שאף הוא גדל על כל מיס, ולפיכך בתר לקיטתו עישרו. (177)

מקשה הגמרא: היאך אתה אומרים שהולכים באתרוג אחר זמן לקיטתו כירק, **והא בין לשיטת רבן גמליאל ובין לשיטת רבי אליעזר לענין שביעית אתרוג בתר חנטה אזלינן?!**

התנן: אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים, ולירק בדרך אחר.

שוה לאילן בשלשה דרכים: לערלה, שיש בו דין ערלה כשאר אילנות ולא כירק שלא נאמרה בו הלכה זו. וכן לענין רבעי, ולשביעית. שלענין שביעית אזלינן בו בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטתו.

ושווה לירק בדרך אחר:

שבשעת לקיטתו עישרו, כלומר, שלענין שנת המעשר הולכים בו אחר זמן הלקיטה

מראש השנה, לכן כל פרי שחנט בזמן השביתה קדוש בקדושת שביעית. אמנם יש מן הראשונים דאזלי גם לענין שביעית בתר חמישה עשר בשבט, ובביאור שיטתם ראה ילקוט מפרשים.

177. ולפי זה בשביעית הנכנסת לשמינית יהיה הדין להיפך, שיהיה אסור למסור דמי לולב לעם הארץ, ואתרוג שרי. והיה יכול התנא לומר — הלוך אתרוג בשמינית נותן לו לולב במתנה,

מהר"ם הרי ראש השנה לאילן הוא בחמישה עשר בשבט, ואם כן כל פרי שחנט קודם ט"ו בשבט צריך להיות דינו כפירות שישיה, וכמו דקיימא לן לענין מעשרות, דפרי שחנט בשביעית קודם ט"ו בשבט דינו כפירות שישיה החייבים במעשר עני?!

ותירץ, דחלוק דין שביעית ממעשרות וערלה, לפי שמצות שביעית יסודה בקדושת הארץ ולא בקדושת הפירות, וכיון שדין שביתת הארץ הוא